

**Характеристика на адаптираните учебни програми
по български език и литература за обучение на
учениците в I. – IV. клас в чужбина**

I. Постановки, с които са съобразени учебните програми

- Очаквани резултати, определени от Държавните образователни изисквания с Наредба № 2 от май 2000 г. за учебното съдържание
- Цели, задачи, учебно съдържание, образователни дейности и междупредметни връзки, определени в учебните програми по български език и литература за I, II, III и IV клас
- Принципи за постигане на приемственост и единство в дейностите за овладяване на първи и втори език, утвърдени от Препоръка R (82) 18 на Комитета на министрите на Съвета на Европа (Съвет за културно сътрудничество на Съвета на Европа в областта на езиците)

II. Принципи и подходи

- Според трите принципа, формулирани в Препоръката на Комитета на министрите обучението по български език и литература на деца в чужбина се съобразява с общите постановки на Европейската езикова рамка за учене, преподаване и оценяване, като се отчитат специфичните особености на книжовния български език и тези на езиковата ситуация във всяка страна, където се осъществява такова обучение.
- Главно предизвикателство е определянето на реалистични образователни цели на обучението по български език.Тяхното разработване се свързва с уточняването им във връзка с особеностите на четирите комуникативни акта: четене, писане, говорене, слушане, което систематизира очакваните резултати от обучението по посока на неговата практическа насоченост – овладяването на български език като средство за речево общуване.
- Адаптираните учебни програми представят целите, учебното съдържание и образователните дейности в контекста на идеите за личностноориентирано обучение и дейностен подход, представени в Общата европейска езикова рамка.
- Основна насока в обучението по български език и литература е овладяването на езика като средство за речево общуване, което подчертава

първостепенното значение на практическата насоченост на обучението. Образователните цели са определени в рамките на научните постановки за същността на социолингвистичните, комуникативните и лингвистичните компетентности, необходими за активно и пълноценно речево общуване.

III. Различия, характеризиращи адаптираните учебни програми

- Предвижда се обучението да се реализира в 3,5 часа седмично.
- Определят се реалистични цели: в първи клас се удължава срокът за началното оgramотвяване и се поставя акцент върху овладяване на езика предимно в устна форма; във втори клас овладяването на граматични знания се съчетава с овладяването на лексикалното значение на думи и тяхната целесъобразна употреба в речта според значението и контекстов смисъл, правят се първи по-сериозни крачки за приложение на овладените графични умения при писане на текст; в трети клас се задълбочават знанията за езика и се усъвършенстват практическите умения за неговата употреба в речево общуване, като се осигурява по-голяма самостоятелност и възможности за вариативна употреба на езика; в четвърти клас се разширяват и обобщават овладените знания за езика и се усъвършенстват практическите умения за неговата употреба в речево общуване.
- Учебното съдържание включва основните понятия по български език и литература, предвидени от учебните програми за училищата в България. Освен това се направени някои промени, наложени от представените подходи. Например: не се включва изискването учениците в четвърти клас да пишат отговор на литературен въпрос, а обучението се насочва към овладяване на практически умения за отговор на въпрос, свързан с житейски и учебни ситуации, характерни за другите учебни предмети; в първи клас не се изисква учениците писмено да преразказват или съчиняват самостоятелно текстове – работата с текста се организира чрез препис, допълване, преобразуване и т.н.; във втори клас не се изисква учениците да пишат описание – дейността се извършва предимно устно и в писмена форма учениците изпълняват учебни задачи за подреждане на кратък описателен текст, допълване, преразказване; за обучението по литература в примерните годишни разпределения са предложени литературни и фолклорни текстове, главно от български автори, като са спазени изискванията за техния подбор (художествена стойност,

ценност на общочовешки и нравствени послания, автори класици, жанрово разнообразие, тематично разнообразие, житейски проблеми, близки до житейския опит на учениците, вълнуващи ги в тази възрастова група.

- По-сериозни промени има при определянето на очакваните резултати от обучението по български език и литература: в периода на началното ограмотяване се поставя акцент върху овладяване на механизма на четене, но много голямо значение имат уменията да се разбира прочетеното (лексикалното значение на думите, смисъла на изречението, смисъла на кратък текст); уменията за писане се свързват не само с овладяване на необходимите графични умения, но и с неговата комуникативна природа – предаване на смисъл чрез написаното (дума, словосъчетание, изречение, кратък текст); овладяването на граматични знания се свързва не само с разпознаването на езиковите явления и на техните граматични признаци, но и с овладяването на умения за тяхната правилна и целесъобразна употреба в речта, което налага да се упражняват характерните за българския език начини за свързване (съгласуване, чрез предлог, управление) и постигане на лексикална съчетаемост на думите в изречението, свързване по смисъл на изреченията в текста; в целия период на обучение очакван резултат е овладяването на правилно артикулиране на фонемните варианти в потока на речта, правилния изговор на думите според книжовните норми, интонационното оформяне на изречението при четене и говорене; уменията за правилно писане на думите според правописните норми на книжовния български език също имат приоритетно значение; особеностите на книжовния български език изискват да се упражняват възможностите за вариативно изказване на мисълта чрез смислови и словоредни промени в изречението; овладяването на богатството на глаголни времена и начините за образуване на глаголни форми за всички лица и числа се свързва с изискванията за съвместна употреба на глаголните времена в текста и налага целенасочено упражняване на тези умения.
- Значително са променени предложените в програмите образователни дейности. Те са по-разнообразни, конкретизирани и обогатени. Например: предлагат се алгоритми за извършване на конкретни действия за разбиране на информация , представена чрез научнопопулярни и учебни текстове; включени са предложения за използване на речеви дейности, които имат практически или интерактивен характер и се употребяват в конкретни

житейски ситуации ; представени са образователни дейности за постигане на синхронизиране на прочитане и разбиране на прочетеното в периода на началното ограмотяване; уточнени са дейности за възприемане на образно-емоционалното съдържание на литературен или фолклорен текст; представени са образователни дейности за подготовка и самоподготовка за преразказване или съчиняване на текст ; посочени са по-разнообразни сетивни опори за по-голяма част от предложените образователни дейности; образователните дейности са съобразени с различни когнитивни равнища на овладяване на знанията и уменията (знание, разбиране, приложение, синтез, анализ); за трети и четвърти клас са предвидени образователни дейности, които осигуряват рефлексивно равнище на овладяването на знанията и уменията – начални опити за самонаблюдение, самоконтрол , самооценка и др.

- По нов начин е разработен разделът „Възможности за между -предметни връзки”. Уточнени са основни проявления на тези връзки на различни нива: тематично, по отношение на очаквани резултати (знания и умения), по отношение на образователни дейности, по отношение на учебни умения и учебно поведение, които са много важен елемент от обучението в началната степен.
- Предложени са указания за оценяване, съобразени с разработените постановки в Общата езикова рамка за учене, преподаване и оценяване. За критериалното оценяване са определени определен обем умения за всеки клас.